

Дячук Олена Омелянівна, вчителька початкових класів Шепетівської гімназії №1 Хмельницької області

Виховний захід, 3 клас

Тема. Рослини у звичаях та традиціях українського народу.

Мета: Мета (формувати компетентності): предметні – розширювати та поглиблювати знання дітей про «рослини-символи», на конкретних прикладах розкрити застосування рослин у побуті та фольклорі українського народу;

ключові: уміння вчитися: формувати здатність сприймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;

комунікативні: удосконалювати володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання; толерантне ставлення до думок і почуттів оточуючих;

соціальні: продуктивно співпрацювати з однокласниками;

здоров'язбережувальні: раціонально планувати час, дотримуватися правил техніки безпеки під час користування цеглинками LEGO;

загальнокультурні: виховувати любов до природи рідного краю, дотримання звичаїв та традицій українського народу.

Обладнання: мультимедійна презентація, шапочка «козачок», фонограма пісні «Мак», таблички «станцій», конверти із завданням(народні прикмети, прислів'я).

Форма проведення: подорож.

Хід заняття

I. Організація класу до заняття.

II. Повідомлення теми заняття.

Вчитель.

Світ рослин різноманітний і великий. Рослини оточують нас усюди. Вони ростуть у лісах і на луках, у водоймах і високо в горах. Серед них є величезні і зовсім маленькі, вигадливі і прості, яскраві і зовсім непомітні. Сьогодні ми відправляємося у подорож. Під час зупинок на різних станціях дізнаємось, які рослини прикрашають наш край та як використовуються у звичаях та традиціях українського народу. (Слайд 1)

Вчитель.

Нас чекають такі станції:

«Інформаційна»,

«Загадкова»,

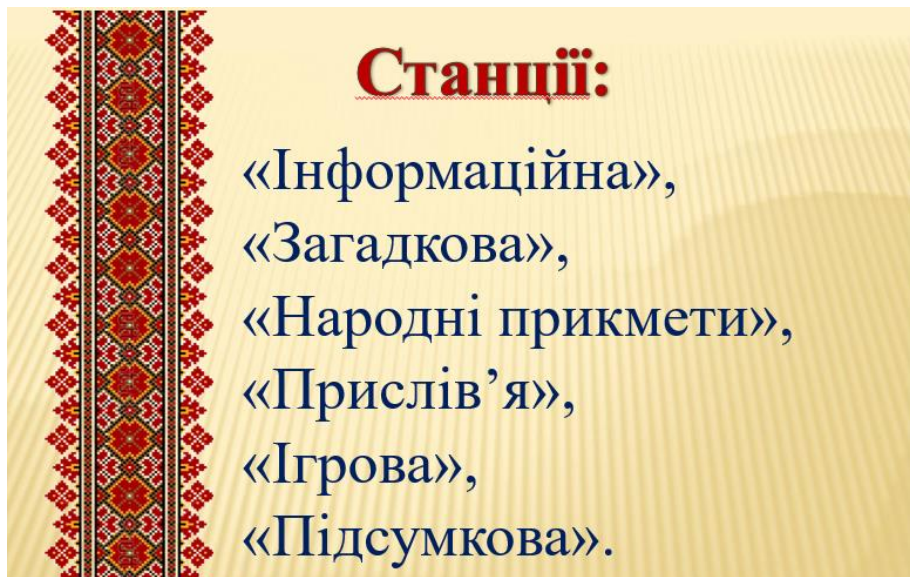
«Народні прикмети»,

«Прислів'я»,

«Ігрова»,

«Підсумкова».

(Слайд 2)

III. Робота над розкриттям теми заняття.

У різних куточках України зростають різні рослини. І нам здається, що немає на Землі кращого краю, як наш, оповитий стрічками річок, зачарований шепотом трав, неповторною красою вікових лісів. (Слайд 3)

Вчитель. Метод «Мікрофон».

Назвіть рослини які ви зустрічаєте дорогою до школи.

Знайти ті рослини, які зростають у нашій місцевості. (Слайди 4-6)

Дуб

Пальма

Тополя

Сосна

Береза

Бамбук

Вчитель.

Споконвіку люди вважали рослини зеленим дивом Землі. Білосніжні берізки, могутні дуби, стрункі сосни, барвисті мальви є окрасою нашого краю. Певні рослини ще з давніх часів уособлюють красу України, духовну силу її народу і є доказами любові до рідної землі. Про народні рослини-символи складено безліч легенд! Їх оспівують в піснях, використовують в обрядах, вишивають на сорочках та на рушниках, ними прикрашають оселі на свята.

Станція «Інформаційна»

Учениця.

Калина здавна є символом добра, миру, благодаті та кохання. Калина є невід'ємним елементом у вишиванках. Також нерідко можна було побачити вінки з калиною. З гілок калини чоловіки робили сопілки та колиски для немовлят. Традиційно калиною прикрашали коровай для молодих, а на весільному рушнику вишиті калина з дубом були символами дівочої тендітності та чоловічої мужності. На святковому столі перед одруженими також красувався букет із гілочок дуба та калини.

Всім нам знайомі пісні про калину. Існує й чимало легенд. В одній з них розповідається історія молодої дівчини Калини, яка на свій ризик завела ворогів-бусурманів до болота та, на жаль, загинула разом із ними. На полі її загибелі згодом виріс кущ, який на честь дівчини і назвали калиною. З тих

під куш калини було прийнято садити на могилах козаків та чумаків, які загинули у бою. (Слайд 7)

Учень.

Шанованим деревом в Україні є верба. Напевно, всі чули приказку: "Без верби і калини - нема України". На території України росте понад 30 видів цього дерева. Часто говорять: "Де вода, там і верба". Міцне коріння верби здатне зміцнювати берега та очищати воду.

Коли наші прадіди копали криницю, то кидали декілька гілок верби для того, щоб питна вода стала чистою. Також було прийнято класти вербову дощечку у відро з водою в хаті. Лише таку воду дозволялося вживати. З верби в Україні здавна робили музичні інструменти : кобзи, бандури. З вербового стовбура видовбували човни, ночви. З вербових гілок виплітали кошики, робили стіни хат і хлівів, а потім обмазували їх глиною. Кожний запорозький козак обов'язково мав вербову ложку. Гілкою верби вітають із святом Вербової неділі.

Пов'язані з вербою і романтичні історії. Так, під пишним гіллям верб закохані люди призначали побачення та робили освідчення. (Слайд 8)

Учениця.

Дуб є символом мужності та сили. Дуб означав мужність, витривалість, довголіття, силу, родючість, вірність. Коли в родині народжувався хлопчик –

господар біля хати саджав дуба. Ще здавна було прийнято вишивати юнакам на сорочках дуби, щоб молодик виріс здоровим та впевненим у собі. Також високо цінувались дубові меблі. Вважалося, що міцний сон на дубовому ліжку неодмінно зробить тебе непереможним.

Дуби - це дерева-довгожителі. Саме тому вони так часто асоціюються з мудрістю та довголіттям. (Слайд 9)

Учень.

Чорнобривці є традиційними елементами українського віночку. Ці квіти є символом вірності та відданості. Прийнято вважати, що чорнобривці запалюють кохання у серці. Так, дівчина носила на голові вінок з цими квітами, щоб молодик не забув дороги до милої та ніколи не зраджував її.

А ще існувала думка, що чорнобривці здатні оберігати хату від злих духів та недоброго ока. Саме тому у садочку біля кожної хати росли чорнобривці. (Слайд 10)

Учениця.

Рожева мальва традиційно вважається сильним оберегом. Квітами цієї рослини прикрашали оселі, висаджували їх на своїх ділянках, щоб відвести від родини горе та біду. Згідно з народними повір'ями, добрі духи померлих родичів завжди знаходяться десь поблизу кущів мальви та є своєрідними охоронцями усіх, хто живе в хаті.

До того ж, квітки мальви дуже привабливі. Вони є справжньою прикрасою садів та узбічь. Інколи квіти виконують роль кормових рослин та входять до складу фарб. (Слайд 11)

Учень.

Барвінок тулили до всього, що требувало вічності краси: народженому до свічки, щоб гарне та довге життя мав, до свічок весільних, до весільного короваю, щоб любов молодих ніколи не зів'янула, щоб було щасливим подружнє життя.

Це також символ краси. Здавна вважалося, що, рослина дарує дівчині вроду. Дівчата в Україні колись умивались напаром із барвінку.

Барвінок – символ пам'яті. Його висаджують на могилах, з нього плетуть поховальні вінки. Барвінок вішали над дверима і вікнами, щоб злі духи не проникали в дім. Рослину, як оберіг від нещастя, малювали над вікнами, дверима знадвору, вишивали на рушниках. (Слайд 12)

Станція «Загадкова»

Учень.

Наша земля багата на рослинний світ. Ви дуже часто бачите лікарські рослини у ліс, лузі, на полі, але навіть не замислюєтесь, що у вас під ногами – справжній скарб. Майже кожна рослинка має чудодійну силу.

Учитель.

Здавна люди помітили, що хворі тварини шукають певну травинку, з'ївши яку, одужують. Так і людина стала шукати допомогу в рослин. Наші предки знали корисні властивості багатьох квітів і трав. Вони робили з них настоянки, бальзами, чаї. Такі рослини називають лікарськими. Ми з вами зараз познайомимось з деякими з них, будемо відгадувати загадки. (Слайд 13)

Учні.

Із зеленої сорочки,
Що зіткнув весною гай,
Білі дивляться дзвіночки.

Як зовуть їх відгадай. *(Конвалія)*

Що то за рослина,
Що вбиває звіра? *(Звіробій)*

Виросли у лузі
Сестрички маленькі.
Очки – золоті,
А війки – біленькі. *(Ромашка)*

Бородавки чистить з тіл, звідси й назва – ...*(Чистотіл)*

На землі лежать листки –
Мов маленькі лопушки.
Нам він – як хороший друг,
Лікує рани ніг і рук. *(Подорожник)*

Квітка пишна, квітка гожа,
На троянду трішки схожа.
На кущах вона зростає.
Хто із вас цю квітку знає? *(Шипшина)*

Олена зелена,
Не сіяна, не саджена,
Хто доторкнеться, той обпечеться. *(Кропива)*

І червона, й соковита,
Та гірка вона все літо.
Припече мороз – вона
Стане добра і смачна. *(Калина)*

Вчитель.

Вікторина «Ліки».

Дерево, що цвіте в липні. *(Липа)*

Рослина, що лікує 99 хвороб. *(Звіробій)*

Звіробій

Яку рослину слід шукати при дорозі? (*Подорожник*)

Квітка білого кольору, з жовтим очком у середині. (*Ромашка*)

Верхня частина листка гладенька і холодна, а нижня – пухнаста і тепла.
(*Мати-й-мачуха*)

Рослина, з якої варять перший весняний борщ. (*Кропива*)

Станція «Народні прикмети».

Учитель.

У конвертах є надруковані кілька давніх прикмет, які й нині послуговують людям.

Необхідно визначити зайві прикмети, які не стосуються теми заняття.
(*Робота в групах*).

Багато було пролісків – буде врожай на картоплю.

Рясно цвіла осика – врожай на овес.

Листя папороті закручується на ясну погоду.

Якщо шишки на ялині виростили знизу — на ранні морози, а зверху - на пізні.

Багато сухої гички біля буряків - на теплу й суху осінь.

На сувору й сніжну зиму: коли вродило багато жолудів, рясна горобина, щедро вродили горіхи, рано зачервоніла калина.

Птахи в'ють гнізда на сонячному боці дерева – літо буде холодне.

Спориш довго не змінює восени свого кольору - на щедрій врожай зернових наступного року.

Чорна бузина і калина достигли не по порі - чекай холодної і лютої зими.

Скільки не впало б снігу, але якщо на вишнях залишилося листя, то неодмінна відлига.

Дуже голосно квакають жаби – слід чекати гарної погоди.

Якщо до середини жовтня не осипалося з беріз листя - сніг ляже пізно.

Якщо влітку в лісі на горобині багато плодів - осінь буде дощова,

мало плодів -передбачається суха осінь.

Станція «Прислів'я».

Вчитель.

На картках потрібно з'єднати частини прислів'їв за змістом. (Робота в парах).

Пишна та красива,	там здорова водиця.
Де верба, там	мов червона калина.
Без верби та калини -	чиста вода.
Де срібліє вербиця -	нема України!

Станція «Ігрова».

Учень.

Найпочесніше місце в українській хаті завжди відводилось освяченим рослинам. В українського народу є три свята: Івана Купала, Маковія, Трійця, на які святять квіти. Наприклад, на Маковія (День семи святих мучеників Маковеїв) в церкві святили мак. Весною його розсівали по городах, а сухі квіти дівчата вплітали до своїх кіс, щоб не випадало з голови волосся. Якщо в дитини безсоння, то посвячені макові головки клали їй під подушку.

Вчитель.

Українська народна гра «Мак» розповідає дітям про послідовність сільськогосподарських робіт, вчить бути працелюбними.

Послухайте мелодію української народної пісні-гри «Мак».

Зараз ми зіграємо гру «Мак» (Слайд 14)

Хід гри

Діти стоять у колі пліч-о-пліч. Одна дитина всередині — це «козачок». Рекомендації до гри — вчителеві необхідно стежити, щоб діти робили рухи одночасно.

Учні.

Ой на горі мак, (Діти беруться за руки і, ступаючи назад, збільшують коло на ширину піднятих у сторони рук).

Під горою так.

Мак, мак, маківочки, (Діти роблять крок на місці та виконують мах руками вперед назад).

Золотії голівочки

Станьте ви так,

Як на горі мак! (Діти присідають і показують руками, який виріс мак, простягають руки вперед).

Діти, стоячи, запитують:

Козачок, козачок,

Чи посіяв ти мачок?

Козачок.

Посіяв.

Учні.

Ой на горі мак, (Діти беруться за руки і, ступаючи назад, збільшують коло на ширину піднятих у сторони рук).

Під горою так.

Мак, мак, маківочки, (Діти роблять крок на місці та виконують мах руками вперед назад).

Золотії голівочки

Станьте ви так,

Як на горі мак! (Діти присідають і показують руками, який виріс мак, простягають руки вперед).

Діти, стоячи, запитують:

Козачок, козачок,

Чи полив ти мачок?

Козачок. Полив.

Учні.

Козачок, козачок,
Чи зійшов мачок?

Козачок. Зійшов.

Учні.

Козачок, козачок,
Чи пора полоть мачок?

Козачок. Пора.

Учні.

Козачок, козачок,
Чи цвіте мачок?

Козачок. Цвіте.

Учні.

Козачок, козачок,
Чи пора брать мачок?

Козачок. Пора.

Козачок ловить дітей

IV. Підсумок заняття. Станція «Підсумкова».

Рефлексія. (Слайд 15-21)

Вчитель. Щоб перевірити як ви засвоїли матеріал про рослини-обереги, побудуємо вежу з цеглинок LEGO.

Символ мужності та сили	
ТОПОЛЯ	СОНЯШНИК
КЛЕН	ЯЛИНА
ДУБ	ЧОРНОБРИВЦІ

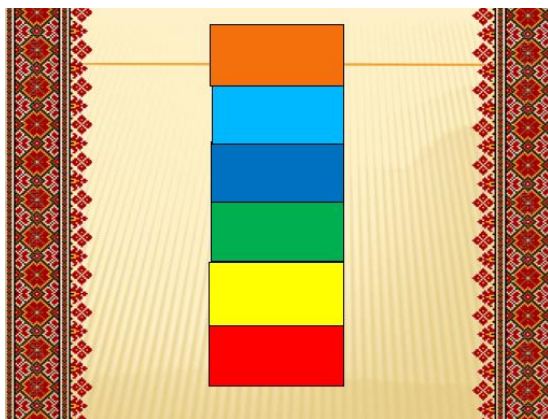
Де ... , там і вода	
КАЛИНА	ВЕРБА
ДУБ	ТОПОЛЯ
БАРВІНОК	МАЛЬВИ

Символ вірності	
КАЛИНА	ВЕРБА
ДУБ	ЧОРНОБРИВЦІ
БАРВІНОК	ТОПОЛЯ

Символ краси. Символ пам'яті	
КАЛИНА	ВЕРБА
ДУБ	ТОПОЛЯ
БУЗИНА	БАРВІНОК

Вчитель. Якщо відповіді були правильні, то вежа матиме такий вигляд. (Слайд 22)

Вправа «Незакінчене речення».

Я навчилася...

Я вивчив...

Я зрозуміла...

Я буду...

Я дізналася...

Отримані знання я застосую...

Вчитель.

Любі діти! Багатющий скарб звичаїв нашого народу ми отримали в спадок і мусимо зберегти його, щоб не перервався зв'язок поколінь. Вивчайте та дотримуйтесь традицій нашого народу, адже вони несуть у собі генетичний код нації!

Використані джерела

<https://library.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2019/08/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%B8.pdf>

https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=GED2LnekgVk&ab_channel=%D0%98%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D1%86%D1%8C

<https://mamabook.com.ua/50-dutyachuh-zagadok-pro-roslunu-ukrainu/>

https://shron1.chtyvo.org.ua/Skurativskyi_Vasyl_Tymofiiiovych/Misiatselik_Ukrainyskyi_narodnyi_kalendar.pdf?PHPSESSID=dulduh48epd9js5766soad